

ІНДИКАТОРИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

*ПУСТОВГАР С.А., К.Е.Н., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах вітчизняної системи господарювання, яка характеризується нестабільністю економіки, мінливістю кон'юнктури ринків збуту, перманентними змінами вартості факторів виробництва та цін фінансових ресурсів, змінами в конкурентному середовищі та іншими макро - і мікроекономічними чинниками, однією з першочергових задач керівництва підприємства є формування його фінансового потенціалу, який являє собою найпотужніший інструмент для оперативного й стратегічного впливу на виробничо-господарську діяльність та економічний розвиток підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження фінансового потенціалу підприємства займається ряд вчених, серед яких Ю. Богдан [1], В. Боронос [2], А. Костирко [3], П. Стецюк [4], А. Steiner [5], S. Teasdale [5], R. Gregory [7], V. Delas [8], E. Nosova [8], О. Yafinovich [8]. Не зважаючи на значну кількість праць, присвячених вивченню даного питання, актуальною залишається проблема оцінювання фінансового потенціалу.

Формулювання цілей статті. Метою статті є уточнення системи індикаторів оцінювання фінансового потенціалу підприємств - дилерів сільськогосподарської техніки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень фінансового потенціалу обумовлюється багатьма факторами. Для підвищення та ефективного управління фінансовим потенціалом, необхідно мати чітке уявлення про весь спектр факторів, що впливають на нього. З метою їх визначення, доцільно провести факторний аналіз – комплексне вивчення та вимір впливу факторів на величину результативних показників.

В якості чинників впливу на рівень фінансового потенціалу підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки розглядаються 24 показника, серед яких показники ліквідності, фінансової стійкості,

ділової активності та рентабельності, розраховані на основі квартальної звітності підприємств галузі – ТОВ «Украгроззапчастина», ПАТ «Волинська фондова компанія», ПАТ «Кіровоградська промислова компанія» - за три роки.

Для проведення факторного аналізу, проведемо аналіз вихідних даних у модулі «Factor Analysis» програмного пакету для статистичного аналізу «Statistica», який дозволяє переглянути індивідуальні та кумулятивні власні значення, частку загальної дисперсії, що пояснює кожна компонента та кумулятивну дисперсію, що пояснюють відібрані головні компоненти (рис. 1).

Eigenvalues (Spreadsheet2)				
Extraction: Principal components				
Value	Eigenvalue	% Total variance	Cumulative Eigenvalue	Cumulative %
1	10,18148	46,50356	10,18148	46,50356
2	3,65099	16,67578	13,83248	63,17934
3	2,07757	9,48923	15,91005	72,66857
4	1,96125	8,95796	17,87130	81,62652
5	1,02269	4,67109	18,89399	86,29761

Рис. 1. Статистичні характеристики отриманих головних компонент факторів фінансового потенціалу підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності компаній

За даними рис. 1, з усіх компонент відповідно до критерію Кайзера [6] було відібрано 5 головних, власні значення яких більші за 1. Перша компонента з найбільшим власним числом пояснює найбільшу частину дисперсії ознак – 46,50 %, друга компонента пояснює 16,68 % мінливості ознак, третя – 9,49 %, четверта – 8,96 % і п'ята компонента пояснює 4,67 % мінливості ознак. П'ять головних компонент пояснюють 86,30 % загальної дисперсії ознак, тобто показник факторизації складає 0,8629.

Далі формуємо матрицю узагальнюючих факторів, виділених на основі значень факторних навантажень (рис. 2).

Дані рис. 2 відображають структуру факторного простору, якому можна надати економічну інтерпретацію, що ґрунтується на економічному аналізі набору показників з найбільшими факторними навантаженнями у складі фактора.

Variable	Factor Loadings (Varimax normalized)				
	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,06903	0,972340	-0,052003	-0,216876	0,005466
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,15301	0,958037	0,239996	0,033179	-0,000296
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,14759	0,936176	-0,073358	0,115193	0,107684
Коефіцієнт забезпеченості власними засобами	0,01920	0,789484	-0,078859	0,055601	-0,105474
Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власними засобами	0,09524	0,897058	0,005614	0,002758	0,004005
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,19546	0,794746	0,004914	0,002685	0,003285
Індекс постійного активу	0,29563	0,092972	0,004049	0,927555	0,002188
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів	0,39297	0,100589	0,825084	-0,021451	-0,022413
Коефіцієнт зносу	0,19620	0,072119	0,022252	-0,966074	0,013903
Коефіцієнт реальної вартості майна	0,19537	0,095695	0,005373	0,902666	0,003900
Коефіцієнт оборотності активів	0,59543	0,095039	0,005282	0,802710	0,003772
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,49705	0,061477	0,021649	0,006489	0,813985
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,59416	0,107403	0,807684	0,002915	0,005586
Рентабельність оборонних активів	0,29537	0,095664	0,005211	0,002892	0,803849
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,59524	0,097048	0,005408	0,002846	0,961048
Коефіцієнт оборотності запасів	0,19501	0,099376	0,006125	0,002827	0,748285
Рентабельність майна	0,99525	0,096956	0,005377	0,002832	0,003920
Рентабельність власного капіталу	0,09955	0,095050	0,804576	0,001365	0,002812
Валова рентабельність реалізованої продукції	0,82225	0,006607	-0,025084	-0,021451	0,107684
Операційна рентабельність реалізованої продукції	0,90537	0,002666	0,158037	0,002756	-0,105474
Чиста рентабельність реалізованої продукції	0,96195	0,072119	0,573618	-0,021451	0,004005
Валова рентабельність основної діяльності	0,95233	0,097096	0,005428	0,002862	0,003972
Коефіцієнт автономії	0,19525	0,096902	0,905354	0,002849	0,003889
Рентабельність операційної діяльності	0,92505	0,096914	0,005362	0,002853	0,003928

Рис. 2. Матриця узагальнюючих факторів фінансового потенціалу підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки
Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності компаній

Аналіз структури першого фактора показує, що визначальними показниками, на основі яких можна інтерпретувати його зміст, є показники з факторним навантаженням, більшим або дуже близьким до 0,70 [6], є коефіцієнти: рентабельність майна; валова рентабельність реалізованої продукції; операційна рентабельність реалізованої продукції; чиста рентабельність реалізованої продукції; валова рентабельність реалізованої продукції; рентабельність операційної діяльності.

Цей фактор можна назвати фактором рентабельності діяльності. Він характеризує ефективність виробництва, рівень відачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

Показники рентабельності характеризують фінансові результати та дохідність різних напрямків діяльності (виробничої, підприємницької, інвестиційної), окупність витрат. Вони більш повно, ніж прибуток, відображають кінцеві результати господарчої діяльності підприємства, тому що їх величина показує співвідношення ефекту до наявних або використаних ресурсів. Їх використовують для оцінки

діяльності підприємства та як інструмент в управлінні фінансовим потенціалом та ціноутворенні.

Другий фактор характеризує ліквідність, адже найбільші кореляційні зв'язки фактор має з показниками: поточної ліквідності; швидкої ліквідності; абсолютної ліквідності; коефіцієнтом забезпеченості власними засобами; коефіцієнтом забезпеченості матеріальних запасів власними засобами; коефіцієнтом маневреності власних оборотних коштів.

Коефіцієнти, що об'єднані даним фактором характеризують можливість підприємства своєчасно і в повному обсязі провести розрахунки за короткостроковими зобов'язаннями, шляхом конвертування майнових цінностей у грошову форму. Оцінювання ліквідності активів підприємства дає можливість зробити відповідні висновки, наскільки захищений звичайний кредитор (інакше кажучи, стан ліквідності активів характеризує рівень інвестиційних ризиків у досліджуваному періоді).

Аналіз структури третього фактора говорить про те, що показниками, які визначають його зміст, є: коефіцієнт довгострокового залучення позикових засобів; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; рентабельність власного капіталу; коефіцієнт автономії.

Отже, третій фактор можна назвати фактором структури капіталу. Даний фактор відображає ступінь захищеності інтересів кредиторів та інвесторів, оскільки свідчить про здатність підприємства погашати довгострокову заборгованість. Аналіз коефіцієнтів структури капіталу підприємства дає можливість, з одного боку, оцінити фінансовий ризик, пов'язаний зі структурою формування фінансових ресурсів, з іншого – виявити раціональність використання джерел фінансування поточної виробничої діяльності підприємства.

Четвертий фактор слід інтерпретувати як фактор ефективності формування та використання активів, тому що показниками, які визначають його зміст є: індекс постійного активу; коефіцієнт зносу; коефіцієнт реальної вартості майна; коефіцієнт оборотності активів. Правильність формування та використання активів є важливою для забезпечення ефективності функціонування підприємства в цілому, оскільки визначає основні характеристики його фінансового стану.

При формуванні активів закладаються підвалини ефективності їх використання, оскільки саме наявність достатнього обсягу необоротних та оборотних активів є основою всього господарського процесу на підприємстві. Таким чином, ефективність формування та використання активів забезпечує конкурентоздатність діяльності підприємства, високий рівень його фінансової стійкості і рентабельності.

Аналіз структури п'ятого фактора дозволяє назвати його фактором ефективності використання оборотних активів, тому що показниками, які визначають його зміст, є: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; рентабельність оборотних активів; коефіцієнт оборотності оборотних активів; коефіцієнт оборотності запасів.

Ефективність використання оборотних коштів на підприємстві характеризується швидкістю їх обороту (оборотністю), оскільки, чим менше часу оборотні кошти затримуються на окремих стадіях, тим швидше завершується їх кругообіг. Показники оборотності оборотних активів великою мірою характеризують фінансовий стан підприємства, що знаходиться в безпосередній залежності від того, наскільки швидко засоби, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші.

Таким чином, вихідні показники було трансформовано у 5 факторів, що характеризують фінансовий потенціал підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки без значних втрат інформативності вибірки.

Кожен із виявлених факторів, має свій відсоток від загальної дисперсії, який вказує на значимість цього фактора. Чим більший відсоток дисперсії пояснює фактор, тим він значиміший і тим більше змінних він в себе включає. Частка дисперсії кожного фактора, що впливає на фінансовий потенціал підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки графічно представлено на рис. 3.

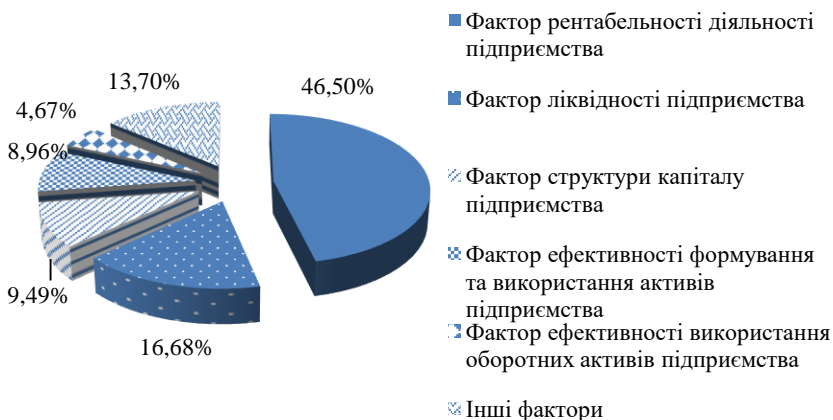

Рис. 3. Частка дисперсії кожного фактору, що впливає на фінансовий потенціал підприємств галузі

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності компаній

Таким чином, згідно з рис. 3 найбільш значимим фактором є фактор рентабельності діяльності підприємства (46,50 %), потім, фактори ліквідності діяльності підприємства (16,68 %), структури капіталу підприємства (9,49 %), фактор ефективності формування та використання активів підприємства (8,96 %) і фактор ефективності використання оборотних активів підприємства (4,67 %).

Висновки. В результаті проведеного моделювання визначено фактори, що є домінантними при оцінці фінансового потенціалу підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки. Серед факторів – фактор рентабельності діяльності, який характеризує ефективність виробництва, рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва, даний фактор є важливими для характеристики складових формування прибутку і доходів підприємства. Фактор ліквідності підприємства дає змогу визначити спроможність підприємства оплачувати короткотермінові зобов'язання. Фактор структури капіталу підприємства характеризує здатність підприємства виконувати свої довготермінові зобов'язання щодо погашення боргу, а отже, відображають інтереси насамперед стратегічних інвесторів-кредиторів.

Оскільки саме наявність достатнього обсягу необоротних та оборотних активів є основою всього господарського процесу на підприємстві, то саме фактор ефективності формування та використання активів підприємства характеризує конкурентоздатність діяльності підприємства, рівень його фінансової стійкості і рентабельності, що зумовлює зацікавленість потенційних інвесторів. Фактор ефективності використання оборотних активів підприємства характеризує наскільки швидко оборотні кошти завершують свій кругообіг та перетворюються на гроші.

Визначені в дослідженні фактори уточнюють методичне забезпечення оцінювання фінансового потенціалу підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки, що слугує практичним інструментарієм фінансового менеджменту на підприємстві.

Література.

1. Богдан Ю. Аналіз та оцінка фінансового потенціалу машинобудівного підприємства [Електронний ресурс] / Ю. Богдан. – Режим доступу : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45513/04-Bogdan.pdf?sequence=1>.

2. Боронос В. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства [Електронний ресурс] / В. Боронос. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-resources>.

3. Костирко А. Структуризація проблем аграрних підприємств щодо формування їх фінансового потенціалу [Електронний ресурс] / А. Костирко. – Режим доступу : <http://dspace.mnau.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/312/1/Костирко-стаття-2.pdf>.

4. Стецюк П. Теоретичні основи оцінки фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / П. Стецюк. – Режим доступу : http://ecrimea.crimea.edu/arhiv/2009/econ_27_2009/stetsyuk.pdf.

5. Steiner A. Unlocking the potential of rural social enterprise / A. Steiner, S. Teasdale // Journal of Rural Studies. – 2017. – December. – P. 234-249.

6. Menke W. Factor Analysis / W. Menke // Geophysical Data Analysis. – 2018. – P. 207-222.

7. Gregory R. Financial openness and entrepreneurship / R. Gregory // Research in International Business and Finance. – 2019. – Vol. 48. – P. 48-58.

8. Delas V. Financial Security of Enterprises / V. Delas, E. Nosova, O. Yafinovich // Procedia Economics and Finance. – 2015. – Vol. 27. – P. 248-266.

References.

Bohdan Y. (2014). Analiz ta otsinka finansovoho potentsialu mashynobudivnoho pidpryyemstva [Analysis and evaluation of the financial potential of the machine-building enterprise]. *dspace.nbuu.gov.ua*. Retrieved from <http://dspace.nbuu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/45513/04-Bogdan.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

2. Boronos V. (2016). Formuvannya mekhanizmu optymizatsiyi struktury kapitalu ta yoho vplyv na finansovyy potentsial pidpryyemstva [Formation of the mechanism of optimization of the structure of capital and its influence on the financial potential of the enterprise]. *www.nbuu.gov.ua*. Retrieved from <http://www.nbuu.gov.ua/e-resources> [in Ukrainian].

3. Kostyrko A. (2014). Strukturyzatsiya problem ahrarnykh pidpryyemstv shchodo formuvannya yikh finansovoho potentsialu [Structuring the problems of agrarian enterprises in relation to the formation of their financial potential]. *dspace.mnau.edu.ua:8080*. Retrieved from <http://dspace.mnau.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/312/1/Костирко-стаття-2.pdf> [in Ukrainian].

4. Stetsyuk P. (2017). Teoretychni osnovy otsinky finansovoho potentsialu sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Theoretical bases of estimation of financial potential of agricultural enterprises]. *ecrimea.crimea.edu*. Retrieved from http://ecrimea.crimea.edu/arhiv/2009/econ_27_2009/stetsyuk.pdf [in Ukrainian].

5. Steiner A., & Teasdale S. (2017). Unlocking the potential of rural social enterprise. *Journal of Rural Studies*, December, pp. 234-249 [in English].

6. Menke W. (2018). Factor Analysis. *Geophysical Data Analysis*, pp. 207-222 [in English].

7. Gregory R. (2019). Financial openness and entrepreneurship. *Research in International Business and Finance*, Vol. 48, pp. 48-58 [in English].

8. Delas V., Nosova E., & Yafinovich O. (2015). Financial Security of Enterprises. Procedia Economics and Finance, Vol. 27, pp. 248-266 [in English].

Анотація.

Пустовгар С.А. Індикатори оцінювання фінансового потенціалу підприємства.

У статті визначено домінуючі чинники, що характеризують фінансовий потенціал підприємств - дилерів сільськогосподарської техніки. Серед них виділено фактор рентабельності діяльності; ліквідності підприємства; структури капіталу підприємства; ефективності формування та використання активів підприємства; ефективності використання оборотних активів підприємства. Визначені в дослідженні фактори уточнюють методичне забезпечення оцінювання фінансового потенціалу підприємств – дилерів сільськогосподарської техніки, що слугує практичним інструментарієм фінансового менеджменту на підприємстві.

Ключові слова: фінансовий потенціал, фінансовий стан, рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість.

Аннотация.

Пустовгар С.А. Индикаторы оценивания финансового потенциала предприятия.

В статье определены доминирующие факторы, характеризующие финансовый потенциал предприятий - дилеров сельскохозяйственной техники. Среди них выделено фактор рентабельности деятельности; ликвидности предприятия; структуры капитала предприятия; эффективности формирования и использования активов предприятия; эффективности использования оборотных активов предприятия. Определены в исследовании факторы уточняют методическое обеспечение оценки финансового потенциала предприятий - дилеров сельскохозяйственной техники, служат практическим инструментарием финансового менеджмента на предприятии.

Ключевые слова: финансовый потенциал, финансовое состояние, рентабельность, ликвидность, финансовая устойчивость.

Abstract.

Pustovhar S.A. Indicators for assessing of the financial potential of the enterprise.

The article defines the dominant factors characterizing the financial potential of enterprises - dealers of agricultural machinery. Among them, the factor of profitability of activity is allocated; liquidity of the enterprise; capital structure of the enterprise; the effectiveness of the formation and use of assets of the enterprise; efficiency of use of current assets of the enterprise. The factors identified in the study specify the methodological support for evaluating the financial potential of enterprises - dealers of agricultural machinery, serving as a practical tool for financial management in the enterprise.

Key words: financial potential, financial condition, profitability, liquidity, financial stability.